

Litterär Tidning.

N:o 25.

Onsdagen den 27 Mars.

1839.

Hvar finns ett Evigt på min stig?

Hvar finns ett evigt på min stig,
J sälle andar, svaren mig.

Hvarhärst på ljustets ban du skådar
Säg hvor ett oforgängligt fanns?
Sjelf morgonen sin quäll bebdar
Och natten bådar dagens glans.
Hvar finns ett evigt på min stig?
J släckta stjernor, svaren mig!

J svaren mig! En bild ej finnes,
för evighetens anblick gjord.
I bild ej evigheten vinnes.
Ett bildlif lifvet är på jord.
Hvar finns ett evigt på min stig
I själens djup det gömmer sig.

M—M₁

*Hur mild i Juni-qvällens dager
den solbeglänsta nejden log!
Hur ömt i skog ljöd sångarslagen,
Men skogen fälldes, sången dog.
Hvar finns ett evigt på min stig?
J gula parker, svaren mig.*

*Hur skön var drömmen som jag drömde
på modersknä i fadershus?
Hur sval den skugga då mig gömde,
Min framtid då hur rik och ljus!
Hvar finns ett evigt på min stig!
J barndomsminnen, svaren mig!*

Hur öm var Hon, hur skönt begåsvad,
för hvilken först mitt hjerta brann.
Var hennes kärlek mig ej lofsvad?
Var hennes lofven icke sann?
Hvar finns ett evigt på min stig?
Min ungdomskärlek, svara mig.

Hur ljus var vännen som mig räckte
på framtids fröjd en trofast hand!
Hvart flydde hoppet, som han väckte
det gömde sig å fjerran strand.
Hvar finns ett evigt på min stig?
J hädangångne, svaren mig.

J hädangångne, svaren, svaren!
Fanns uti himmel, fanns på jord
En bild, som J ännu bevare,
för evighetens anblick gjord?

Lärdoms- och Snille-Prof

för en Profession i Ästhetik vid Lunds Universitet.

M. III.

Afhandling öfwer romanska språkets uppkomst i Frankrike

Sven Nodberg.

Öfversättning från Transkan.

Heraclides har sagt: Allt flyter. Men rörelsen, i den stora filosophs tanke, som berjent sig af detta berömda uttrande, har två olika sidor, som mötas för att ge ett allmänt besynnerligt. Å ena sidan är de Papade tingens underkastade förändrigheter, å den andra är de orörliga; ty lösuet förgår ej när de former upplösas; tvärtom, det tager nya former och så uppenbarar det i siflwo förändrigheten det som är evigt, löskaftet.) Ögat och anletet uppenbara den underbara rörelsen i mänskans inne liv. Men i språket har hon först funnit medler att helt och hållet uttrycka sin sublima natur. Genom denna magiska Fapelse har hon bildat sig en ethereisk kropp, som är helt och hållet liv, liksom den lefsvandfjäljen sjelf, och som uppenbarar alla hennes ideer. Språk

*) Aristoteles de Coelo III. 1.

Lett fördändras enligt den allmänna lagen under sekkers lopp; men själén, som bildat det, roar sig med att förnygra det; den har den underbara förmågan att uppwäcka det ur en ske-
död och af dess fragmenter bilda en ny organism.

Latiniska språkets fördändringar och dess förvandling till romansk språk, i Gallien, visa oss samma memiskändens utveckling. Man har i allmänhet ett sväfande eller till och med falskt begrepp om franska språkets ursprung. Folkvandrings översvämnings i Frankrike, beledsagad af en blandning af erövrare och besegrade inföddingar, skulle hafta frambragt nya språk; men på samma gång tar man misst om det tyska elementets inflytande, derigerom att man öfverdrifwer det, och man går ännu längre i vilsarelse, när man antager tyska och latiniska språkets upplösning och ömsesidiga förbländning genom föreningen af dess atomer. Man är längst ifrån att antaga en historisk continuitet i bildningen af nya idiomer, werksamheten af de allmänna principer, som nästan uteslutande härledas ur inföddingarnas anda, och följaktligen de erövrande folkens role, i detta afseende, mindre aktiv än passiv, ty de emottogo snarare än bidrogo att bilda de besegrades språk. I sanning, de hafta gifvit några materialier; men det nya språkets hela form bär pregeln af enheten i produktiva bemedlanden och krafter. Tre språk hafta efterträdt hvarann i Frankrike: det celtiska utträndes af det romerska och detta blef genom en allmän ombildning förvandlat till romanskt språk, hvilket åter, förfullkomligande sig, i det södra Frankrike blef en harmonisk mundart, i det norra möder för en dialekt, som till följd af successiva fördändringar, lång tid warit Drottningen för Europas språk.

Det trånga utrymmet af några sidor shall ej tillåta mig att gå på djupet med detta ämne; jag will deraföre inskränka mig till att ge en hastig översikt af det nya idiomet, i dess äldsta form, med en översättning*) och noter.

Före Cäsars tid hade Romarna redan eröfrat en del af södra Frankrike, men det var han, som efter ett 10:årigt krig gjorde hela Frankrike till en romersk Province. Romaren, som fullkomligt förstodo eröfringskonsten, bemödade sig alltid att fåsia de besegrade folken vid hufvudstaden genom banden af gemensamma fader, språk och litteratur. De hade welat göra det samma öfverallt; men den nationella bildningen och litteraturen satte alltid en öfverstiglig mur mot ett sådant project, att tillintetgöra nationaliteten. Det är så som Romaren, sedan de besegrat Grekerna, slutade med att hafwa underkasta sig denna odödliga nations intellectuella och fullgängna bildning. Annat war förhållandet med andra folk. Lagarne, de ofentliga handlingarne frefwos på latin, embetsmännen i Provinserna måste kunna det; ja, detta språk öppnade vägen till de högsta statsembetena och hedersplatser, rikedomar, nöjen blefwo på väist fått lön för kännedom af kungas: folks språk. Snart efter eröfringen se wi den franska nationens högre kläder strax, wa att glömma sitt ursprung och språk och hafwa likna Roms talare, hvilket kom Juvenalis att säga: *Gallia causidicos docuit facunda Britannos.* **) Man inrättade en stor mängd

*) I ett bijhang finnes Ludvig den tyskes ed 7 rader, i text, översättning och filologisk resolution, efter Dietz, Raynouards, Schlegels, Noquesorts, Orelis arbeten.

**) Sat. XV, v. 3.

skolor, der man lärde grekisk och romersk grammatik och rhetorik; uti de större förenade man dermed öfwen filosofi, medicin, lagfarenhet, alla tids wetenskaper. Det fanns ganska berömda, t. ex. i Marseille, Toulouse, Bordeaux, Poitiers, Treves, Autun etc. *) Så utbreddes sig Romarenas bildning och litteratur mer och mer i Frankrike. Romerska språket breddes sig öfwen bland det lägre folket genom den flitiga handeln med de romerska kolonierna, genom de i olika districter cantonnerande soldaterna, och genom dem, som stats- och handelsaffärer drogo i mångd till detta härliga land; men folkets språk tillintetgjordes först fullkomligt derigenom att mindre åkerbrukare ersattes af frammande slavar, som, talande olika språk, woro twungna att lära sig sina egares och syresmåns. **)

Såunda utbreddes sig det latiniska språket öfver hela landet, och 400 år efter eröfringen hade Frankrike, utom Bretagne och några districter, som omnämnas af Ulpian och St. Hieronymus, glömt eller öfvergifvit sitt språk för att blott rala Roms. ***)

Det är lätt begripligt att de högre klasserna, som lärt latinet grammatiske, i allmänhet talade det som lärda Romare. Men hurundant war folkets språk? Naturligtvis icke Ciceros, Livii, Taciti eller ens författarens under West-Roms sista sekel. I hvarje civiliserad nation finns två former af samma språk bredwid hvarandra: de bildade klassernas språk och det lägre folkets. I Rom och Italien, hvarrest de olika racerna blandades under sekkens lopp, låter denna olikhet ännu känna sig. Ord och former, som härstammar från romerska folkets astagåna tider, bibehölls i folkspråket, och utbreddes sig i provincerna. Det gamla språket visar oss afkörningar af ord och fördändringar af bokstäver, t. ex. o för u, e för i och twärtom, hvilka öfwen förekomma i de nya idiomerna, som härstammar från latinet. Bewis lemnar den rokbara inskriften på columna rostrata och verser af de gamla romerska poeterna. +)

Olikheten mellan skrift- och samtalsspråket (sermo pedestris, rusticus, vulgaris, militaris) har hort bli större i samma män som städens rätt utsträcktes, hvaraf földe ett allt större sammanlopp af främplingar till hufvudstaden. Cicero, på sin tid, beklagar sig redan öfver skriftspråkets försämring och man vet, att efterhand språket blef wanställdt genom upptagande af elementer ur folkspråket. Utom mycket gamla ord af detta slag, t. ex. batuere, minacia, Plaut. (battre, menaces) inför en mängd andra i de nya westra språken t. ex. bucca (bouche), cambire (changer), carriare (charger), impediare (empêcher), masticare (mâcher), medietas (moitié), spatha (épée), testa (tête). Hvad som Sveto-

*) Guizot, Cours d'Histoire moderne. T. I. p. 122.

**) Sismondi: Histoire des Français. V. I. p. 85.

***) Mem. de l'Ac. des Inscript. et des Belles-Lettres. T. XXIV. P. 590.

+.) Inskriften lyder: *Macellam puenandod cepet en que eodem maestrato rem navebos mavid consol pri mos ceset . . . Clasesque navales primos ornavet, cumque eis navebos elaseis poenicas sumas copias Cartaainiensis praesented Dictatoreo olorum i altod marid puegandod vicet. Ve Mem. de l'Ac. des Inser. et des B. L. T. XXIV. P. 598.*

nins säger *), när han talar om Augustus: *quod saepe non litteras modo, sed syllabas aut permutas, aut preterit, vulgaris omnium error est*,” visar samma böjelse att bort i Paris och förändra, antingen bokstäver eller stavelses, som i ännu högre grad visar sig i franskan. Det är just det latinska folkspråket som Frankrikes infödingar lärde sig. Litteraturen kom ej såsom nu till folket; soldaterna, köpmännen, handwerkarena, slöswarne, qvinnorna läste intet, alltså lemnades språket åt sin naturliga böjelse, som förstärktes genom ljud, egena för Fransmännen. Men sedan landet var erövrat af barbariska stammar kunde hwarken språket eller nationen lesva, om de ej föryngrades.

Under sista tiden af West-Romerska riket studerade man ännu de gamla mönstren; latinets reglor kändes ännu väl; man sökte till och med, fast i låg grad, imitera de classiska författarna; **) men efter West-Roms fall försprungno alla spår af litteratur och smak. Laici studerade och skrevs ej mer; skolorna woro stängda, kyrkan ensom höll sig uppe i denna öken af förstöring och ordning. Nödskret herrstade från 5–8 seklet. Det war dock blott en glömska af det förfutna; det befriade verlden från sjättrarne af en fördertwad bildning, i slafweri och lättna. Natten war blott szenbar; tv Sanningens Religion frigifwen från en rent hednisk bildning blef en föreningspunkt, ett gemensamt centrum för en ny tingens ordning, i grunden mera moralist och upphöjd än den gamla verldens. Nedan hade pånyttfödelsen börjat; redan rörde sig kyrkelsekrafterna. Hwad är naturligare än den förmadan, att sielvisa språket, som bör uttrycka hwad som rör sig i djupet af hjälarna, skulle wisa en ny bildning? Det är också det, som fullbordades under dessa gåsningsseklet. Det nya språket är ej ett aggregat som slumpen har hopat, utan en organisation, som här en ögonstentlig, att ej säga originalpregel.

(Forts.)

S. Mathei Evangelium, enligt den i Svenska Kyrkan antagna äldre översättningen. Översedd och med Grundtexten å nyo semsöd. Karlstad, 1838. 106 sidd.

Aff den gamla Bibelöversättningen är den bästa och ännu alltid bör bibrhällas med förbättring af enskilda fällen är förs och åsven refis öfvertygelse. Deß kraft och härlifulla språk, deß högtidliga ton och deß af, tre sekel gammal, älderdom helgade, i nationalminnet bewarade form; deß forta, beständna och trogna återgitvande af texten; samt framst deß djupa kristligteorihodoxa anda gör den till en ewårdligen den sönaste minnesvård af Luthers och hans lärljungars werk-samhet. Att den ända hittills ansetts i det hela rätt brukbar bewisas just af den ringa framgång, som de många översättningeförsökna haft. Nya Testamentet, (det Gamla tarfwar wi-

*) In Aug. c. 88.

**) Guizot p. a. st. V. 1 p. 133: den profana litteraturen erbjuder under denna tid i Frankrike blott syra slags folk och werk: grammatici, rhetorer, kronister och poeter, ej stora, man sätta, fabrikanter af bröloppswers, inskrifter, beskrifningar, idyller, ekloger. Se der de ännun, öfver hvilka återstoden af den romerska anden förade sig.

da mer genomgripande förbättringar, emedan den Orientalistska filologien först på sednaste sekel blifvit rätt grundlig) öfversattes 1523 af Laurentius Andreæ, och 1540 udkom det med förenklad stavning och i åtskilligt förändrat, vi wete icke om wi kunnna säga förbärradt, af Laur. Petri. År 1600 nedsattes Hertig Carl en Bibelöversättningskommité i Strengnäs, som bevägnade Luthers sednare förändringar (förbättringar), Gustaf II Adolfs Bibelövers. Kom. 1615 gjorde inga förändringar af texten; Carl d. XI:s förbättringskomité kom ej till stut. I Carl XII:s Bibel är rättelserna obetydliga. Wid 1761, §§ 68, 69 års Niksdag war fråga om ny version, men missförhållandet emellan de båda statsmakterna gjorde det ona intet. Förut hade biskop Gezelius 1674–1690 arbetat på sitt utmärkta Bibelwerk, den gamla öfvers. med rättelser, hvilket fullbordades af sonen 1711. — 1773 sattes ny komité, som arbetade 1773–93; arbetet framlades 1793 wid Jubilefesten, men slog ej an. Sedan sattes ny komité, som 1816 utgaf Nya Testamentet, i åtskilligt förbärradt, men i det hela en cirklad akademiskt omfristning. Komitén fortsät med nya ledamöter, nu Ekeb. Wallin, Prof. Thorsander och Sjöbring, hvilka redan utgivit synken af gamla Testamentet. Mellerud har Thomander försökt en förtjentfull öfversättning af nya Testamentet, som dock ända till förbönsting är slafwist. En annan tyckes börjad af närv. öfversättore af Mathewus (Agardh). Deß många försök, som ej anslagit, wisa att reformationstidens werk trotsar seklar och att förändringen af Nya Testamentet blott kan angå enskilda ställen.

Ifrån denna rigtiga åsigt har den utmärkta Förf. utgått och i det hela utörf sin plan med mycken framgång. Han har rädfrågat de myre lärda arbetens och öfvers hufvud ej ändrat annars än när det war af nöden. Huru wida gamla Swenskans stavning och casual-andelser börja bibrhällas, är zwifvel underkastadt, och bör så sse, börja de consequent och efter grammatiska reglor iakttagas, hvilket här ej alltid skett. Ref. will nu, sedan han uttalat sin förmordan, det ett väsentligt afseende göres på denna bok wid Komitén version och sin önskan att Förf. måtte fortfara med sina förbättringar af hela Nya Testamentet, anföra de förmämpta fällen, der han tänker olika med Förf. Utrymmes och typografiska skäl tillåta ej filologiskt-exegetiskt argumenterande. Evangelium genomen den Heliga Mathewus l. ester, emedan det är bewisadt, att den Grekiska Mathewus är en utmidgad öfversättning från den Arameiska. — 1. 11. vid theu Babyl. fäng. l. under. 1. 18 gick så till, platt. — v. 19. rättfärdig l. mild. wanhedra l. blottställa. 20. taga Maria tin hustru till tig l. åka ta din trolofwade M. 2. v. 13. säger dig till, platt. 17. blef fullkommen l. sannades. 4. 4 af hwart ord, som går af Guds mun l. af hwad heldst Gud meddelar. 21. tillagande sin nät l. lagande. 24. borttagna l. lama. 5. 17. upplösa lagen l. upphäwa. 19. löser ett af . . . buden l. bryter mot. 22. Moreh l. du däre. 27. begå åktenkapsbrott l. göra hor. 47. Hafwer eder wänliga l. bewisen. 49. efter såsom l. såsom 6. 2. de hafwa fått sin lön l. afböit. 7. tråtalige (?) l. mängordige. 19. bryta sig igenom l. in. 34. morgondagen skall bekymra sig för thet then tillhör l. har sitt bekymmer. — 7. 1. Dömer icke l. fördömer icke. 29. såsom den der hade myndighet l. förmåga. 21. lät de döde l. de andelösa. 9. 17. blifwa både förra rad l. förvor a de. 10. 29. Edar Jader förutan l. mot Eder Ja

vers wilja. 35. söndra (någon) emot (någon) l. egg. 12. 33. Görer — trädet godt l. Antagen I att trädet är godt, så — 13. 15. höra tungt l. illa. 17. 6. en tung qwarnsten l. en qvarnsten. 19. 20. I hvard är jag tillbaka l. I hvard står jag ännu efter. 20. 26. betjente l. tjenare. 23, 8 kallas l. låta kalla Cr. 38. Edart hus skall ö fw erg i fw as Eder öde, lagdt l. lemnas. 24. 8. skall vara först l. Skall först vara. 27. lade råd l. höllo. — 6. 11. Gif os vårt beskåda bröd l. vårt dagliga [= nödorftiga, *epiusias*, quod ad substantiam (*usian*) s. vitam sustentandam est necessarium.]

Musci Sveciae Exciccati, quos collegit ediditque
Canut. Fr. Thedenius. Fasciculus V et VI. Ge-
valiae, A. P. Landin. 1838. 4:o.

Det är med verkligt nöje wi här se os i tillfälle att få: ka allmänhetens uppmärksamhet på Hr Thedenii Moß-Efsc-
cater, hvilka utgivnas såsom fortsättning och completttering
af den Samling Hr Sw. Lindgren började utgifa 1835, då
första och andra fasciklarna, innehållande hvardera 25 Moßor,
utkommo. Hvard som kan synas underligt är att Hr Thedenius
nu utgivit 5 och 6 fasciklarna, innan ännu 3 och 4 kom-
mit allmänheten tillhanda. Men dessa sednare, med hvil-
kas redigerande Hr Lindgren lärer vara sysselsatt, torde inom
fort vara att förvänta i bokhandeln; — och Hr Thed. har
dersöre åtven i nummerföljden lemnat 50 Nr för dessa twen-
te fasciklar, samt numererat sina här anmälda moßor från N:o
101 till och med N:o 150.

Herr Thedenii exciccatsamling utmärker sig icke blott ge-
nom prydighet och elegans, hvad det ytter och papperet samt
trycket beträffar, utan åtven genom högst omsorgsfullt inlagda
och sköna exemplar*. Den eger desutom det förrådet fram-
för Hr Lindgrens förut utgivna exciccate, att den meddelar ar-
ternas synonymi samt stället, hvareft hvarje art blir utgivet insam-
lad, hvilka båda uppgifter åro högst väsendliga. Derjemte å-
ger den ett eget irre obestridligt värde, i thy att den innehåller
dels en och annan alledes ny förut icke beskriven moß, såsom
Neckera intermedia och Jungermannia Hartmanii (den
sednare uppkallad efter den om svenska Floran så förtjente
Doctor C. J. Hartman); dels åtskilliga förut beskrivne men
i Sverige hittills icke kända, såsom Hypnum molle Dicks.
och Hypn. apiculatum Thed. — Isothecium apiculatum
Hübener; Jungermannia Schmidiana Hüb., Jung. bi-
crenata Schmid. Jung. barbata Schreb. och Jung. lycopo-
dioides Wall.; de båda sednare såsom filiala arter från Jun-
germannia quinqvedentata Huds. — Utan twifvel blir dersöre
Hr Thedenii Exciccatsamling högst läckommen för alla, hvilka in-
terefera sig för Botaniken, och wi hoppas att Hr Thed., då
han walt Bryologien till sitt ålstlingsstudium, ej må dröja
alltför länge innan han migisver fortsättningen af detta wack-
ra och förtjentfulla werk; liksom man å andra sidan har sör-

* Vi döma efter det exemplar som kommit os tillhanda, och
annmarka derjemte att, i en nämnde fascikel åtfoljande an-
nons, lofivas att wid arbeteats fortsättning lemnas hvarje ex-
emplar, der han någon gång i en eller annan fascikel nöd-
gats använda ett mindre godt.

sta fål att fördra af Hr Lindgren, det han oförtsvadt com-
pletterar samlingen med tredje och fjerde fasciklarna, hvilka
wid arbeteats början loswades utkomma 1836!

J. A.

Verser wid Skalden R. A. Nicanders Graf af
Dahlgren. Stockholm. 1839. Säljas till förmån för Skal-
dens i armod qvarlemnade moder.

Wackra, poetiska betraktelser öfver Skaldens kallelse, att
ej blott i sin säng ge en brokigt och färgskimrande tafla af det
förgångliga lifvet, utan i och med det uppenbara det ewiga,
menslighetens högre bestämmelse, det gudomliga i lif och
natur.

Tankar efter J. Paul m. fl.

Publicum är en Ezechiel; båda få stundom åta mensliga
excrementer.

En stor man är ett bibliothek, som ej alltid är öppet.

Många författare åro munkar, ty de affriswa.

De sukafta snäckjur och skönheter ha de schönaste perlor.

En wers full af tankar och välljud är ett träd, fullt af
frukter och fogelsång.

Önskas att förf. till den lärrika uppsatsen i Aftonbladet
Om undervisningswerken wille utgiva densamma
i bokform.

E O S

utgives i hälften två gånger i veckan och innehåller:
Poemer, Noveller, Skisser, Charakteristiker, Historiska
Samlingar, Reflexioner i Politik och öfver Universiteterna,
Utländsk litteratur, Recensioner och Annämnningar
af Sveriges nyaste, äfven Akademiska, litteratur. Pre-
numerationspriset är för helt år 5 R:dr, halft 3 R:dr,
kvartal 2 Rdr b:co, utom postarfvode, som på Gefle
Kongl. PostContor, der requisitioner emottagas, benä-
get är modereradt till 36 sk. b:eo för året. På de 9 sed-
nare månaderne af dret är prenumerationen 4 R:dr B:co,
postarfvode oberäknadt. För dem, som ønska erhålla
Tidningen från dess början, finnas ännu några full-
ständiga exemplar mot helårsprenumeration. Insända
artiklar mottagas. Herrar Förläggare, som sända ett ex-
emplar, af sina förläger, skola förträdesvis och skyndsamt
fa dem anmälda och annoncerade. Adressen är Red.
af EOS. Upsala. Magister Lundqvists Boklada. Pre-
numeration och insända bidrag emottagas i Stockholm
äfven i A. Bonniers Boklada.

Gefle, hos A. P. Landin.